

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

רע"א 2025-10-25

לפני: כבוד המשנה לנשיא נעם סולברג
כבוד השופט אלכס שטיין
כבוד השופטת גילה כנפי-שטייניץ

המבקשים: 1. יעקב צין בע"מ
2. יעקב צין

נגד

המשיבים: 1. ר. זנזורי חברה לבניה בע"מ
2. רפאל זנזורי

בקשת רשות ערעור על פסק הדין של בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו (השופטים י' אטדגי, א' צימרמן וט' לוי מיכאלי), שניתן ביום 7.5.2025 בע"א 19249-06-23

בשם המבקשים: עו"ד ניר שמרי; עו"ד גרי גורודצקי; עו"ד ענבר הרמן

בשם המשיבים: עו"ד נמרוד כנפי; עו"ד שמואל הלפרין

פסק-דין

השופט אלכס שטיין:

1. לפנינו בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי תל אביב-יפו (השופטים י' אטדגי, א' צימרמן וט' לוי מיכאלי), אשר ניתן ביום 7.5.2025 בע"א 19249-06-23, במסגרתו התקבל באופן חלקי ערעור המשיבים על פסק דינו של בית משפט השלום הרצליה (השופט א' ויצנבליט), אשר ניתן ביום 1.4.2023 בת"א 35736-09-18. פסק דינו של בית משפט השלום הכריע בסכסוך בין בעלי הדין דנן, אשר נוצר על רקע מעורבותם בשותפויות עסקיות שונות. במסגרתו, התקבלה באופן חלקי תביעת המבקשים ונדחתה תביעה שכנגד שהגישו המשיבים.

רקע והליכים קודמים

2. המבקשת 1, חברת יעקב צין בע"מ (להלן: חברת צין), היא חברה פרטית אשר במועדים הרלבנטיים לסכסוך הייתה מצויה בבעלותו של המבקש 2, מר יעקב צין ז"ל

(להלן: צ"ן) ובבעלות רעייתו, הגב' לאה צ"ן, בחלקים שווים; למען שלמות הדברים, יצוין כי עובר להגשת הבקשה למתן רשות ערעור הלך מר צ"ן לעולמו, ואשתו ירשה את עזבונו.

3. המשיבה 1, ר. זנזורי חברה לבניה בע"מ (להלן: חברת זנזורי), היא חברה המצויה בבעלותו המלאה של המשיב 2, מר רפאל זנזורי (להלן: זנזורי). חברת זנזורי וחברת צ"ן מחזיקות, בחלקים שווים, במניותיה של חברת מבוא יער בע"מ (להלן: חברת מבוא יער). כמו כן, מחזיקים צ"ן וזנזורי, בחלקים שווים, במניותיה של חברת נאות עירון אחזקות בע"מ (להלן: חברת נאות עירון). חברת נאות עירון מחזיקה במחצית ממניותיה של חברת בר-זן נדל"ן ותיירות בע"מ (להלן: חברת בר-זן).

4. ראשיתו של הסכסוך בין הצדדים בפגישה בין צ"ן וזנזורי, שהתקיימה ביום 17.8.2011 בביתו של צ"ן. במהלך פגישה זו, הביא עמו זנזורי המחאה של חברת בר-זן לפקודת חברת נאות עירון, על סך 5,700,000 ש"ח, וצ"ן חתם עליה. לאחר מכן, התחלקו הצדדים בסכום האמור באמצעות שתי המחאות של חברת נאות עירון – האחת, בסך 1,625,000 ש"ח לפקודת חברת זנזורי; השנייה, בסך 4,075,000 ש"ח לפקודת חברת צ"ן. לאחר חלוקה זו, מסר זנזורי לצ"ן המחאה מאת חברת זנזורי לפקודת חברת צ"ן, בסך 225,000 ש"ח.

5. אין מחלוקת כי הסכום שהתקבל מחברת בר-זן, היינו 5,700,000 ש"ח, היה אמור להתחלק כך ש-1,000,000 ש"ח ישולמו לחברת זנזורי, ו-4,700,000 ש"ח ישולמו לחברת צ"ן; אלא שכאמור, החלוקה שבוצעה בפועל בין הצדדים הייתה שונה – וחברת זנזורי קיבלה 625,000 ש"ח יותר מהמגיע לה. כל אחד מהצדדים הציג גרסה משלו לשינוי זה.

6. גרסת המבקשים היא כי הסכום כולו ניתן כהלוואה למשיבים, עקב מצבו הכלכלי הקשה של זנזורי (להלן: גרסת ההלוואה). לפי גרסה זו, צ"ן הסכים להעניק לזנזורי הלוואה בסך 400,000 ש"ח, וזאת בתנאי שזנזורי ישיב לו הלוואה קודמת שנתן בסך 225,000 ש"ח. מאחר שבאותה העת לא היה בידי זנזורי יכולת כלכלית להשיב את ההלוואה, הוסכם כי ההלוואה החדשה תוגדל ל-625,000 ש"ח, ובתמורה תמסור חברת זנזורי המחאה בסך 225,000 ש"ח לפירעון ההלוואה הקודמת. לפי גרסת המבקשים, ההלוואה הייתה עתידה להיפרע "בתוך מספר חודשים", אך בפועל לא נפרעה מעולם.

7. המשיבים, מנגד, הכחישו את גרסת ההלוואה והציגו מטעמם גרסה שונה בתכלית. לטענתם, התשלום העודף בסך 625,000 ש"ח ניתן במסגרת התחשבנות שנערכה בין הצדדים (להלן: גרסת ההתחשבנות), ובגדרה נכללו גם דמי ניהול וסכומים שונים מעסקיהם המשותפים. יתר על כן, המשיבים טענו כי המבקשים חייבים להם כספים נוספים והגישו בשל כך תביעה שכנגד.

פסק דינו של בית משפט השלום

8. בית משפט השלום חילק את הסכום השנוי במחלוקת לשני סכומים נפרדים: האחד בן 400,000 ש"ח, והשני בן 225,000 ש"ח.

9. באשר לטענה על הלוואה בסך 400,000 ש"ח קבע בית משפט השלום, כממצא עובדתי, כי גרסת ההלוואה שהציגו המבקשים לא הוכחה. משדחה את גרסת ההלוואה שהציגו המבקשים, נדרש בית משפט השלום לגרסת המשיבים. ביחס לכך, קבע בית המשפט כי הסכום בן 400,000 ש"ח שולם לחברת זנזורי עקב טעותו של רואה החשבון שערך את החישוב ביחס לחלוקת הכספים בין הצדדים. טענת המשיבים לפיה אין להשיב את הכספים, הגם שחולקו בטעות, וזאת לנוכח התחשבנות, נדחתה על ידי בית משפט השלום. משכך, נקבע כי על המשיבים להחזיר למבקשים 400,000 ש"ח ששולמו בטעות לחברת זנזורי. טענת המשיבים, לפיה משנדחתה גרסת ההלוואה יש בקבלת גרסת ההתחשבנות משום הרחבת חזית, נדחתה.

10. בית משפט השלום קבע כי ביחס ל-225,000 ש"ח, אין למעשה מחלוקת בין הצדדים באשר לנסיבות העברתו של תשלום זה לידי המשיבים. לפיכך, נקבע כממצא עובדתי כי חברת זנזורי חבה 225,000 ש"ח לחברת צין, במסגרת התחשבנות הנוגעת לכספיה של חברת מבוא יער. במועד הפגישה ביום 17.8.2011 נפרע חוב זה, כשהמימון לכך הוא חברת צין עצמה. דהיינו: מדובר במעין מחזור של הלוואה קודמת באמצעות כספיה של חברת צין, בגדרו אופס חוב של חברת זנזורי לחברת צין באמצעות יצירת חוב חדש. בית המשפט דחה את טענותיו של זנזורי לפיהן התחשבנות כוללת מוליכה אל המסקנה כי הוא אינו חב בכספים אלו לצין. משנדחתה גרסת ההתחשבנות, נדחתה גם התביעה שכנגד שהגישו המשיבים.

11. כפועל יוצא מקביעות אלה, חייב בית משפט השלום את המשיבים לשלם למבקשים 625,000 ש"ח (400,000 ש"ח + 225,000 ש"ח) בתוספת ריבית והצמדה, וכן

הוצאות משפט בסך 100,000 ש"ח. עוד חויבו המשיבים בהוצאותיה של חברת נאות עירון, בסך 25,000 ש"ח, ובהחזר הוצאות בגין האגרה ששולמה.

פסק דינו של בית המשפט המחוזי

12. בית המשפט המחוזי קיבל באופן חלקי את ערעור המשיבים על פסק דינו של בית משפט השלום, כך שערעור המשיבים ביחס לסכום של 400,000 ש"ח התקבל וחיובם בתשלום סכום זה בוטל, ומנגד נדחה ערעורם ביחס לסכום של 225,000 ש"ח.

13. טענתם המרכזית של המערערים בבית המשפט המחוזי – המשיבים בהליך שלפנינו – הייתה כי בית משפט השלום פסק למבקשים סעד על בסיס עילות ועובדות שלא נטענו בכתב התביעה, תוך הרחבת חזית באופן אסור. בית המשפט המחוזי קיבל טענה זו באופן חלקי, תוך שהוא מאמץ את החלוקה שיצר בית משפט השלום בין ה- 400,000 ש"ח ובין ה-225,000 ש"ח.

14. ביחס לסכום של 400,000 ש"ח, נקבע כי משנדחתה באופן מוחלט גרסת ההלוואה שהציגו המבקשים, היה על בית המשפט לדחות את תביעתם ביחס לסכום זה. ביחס לכך ציין בית המשפט המחוזי, כי הן כתב התביעה והן כתב ההגנה מגדירים ותוחמים את הפלוגתות בין הצדדים; לפיכך, במקרים מסוימים ניתן להכריע לטובת התובע גם בהתבסס על עובדות שנטענו בכתב ההגנה, כאשר אלו משלימות את טענות התובע ומתיישבות עמן. בנסיבותיו של מקרה זה, בהן הגרסה העובדתית של המבקשים נדחתה ונקבע כי לא הוכחה כלל, לא היה מקום לפסוק לטובתם דבר בהתבסס על טענות המשיבים. בית המשפט ציין כי הותרת פסק הדין על כנו תביא לתוצאה בלתי רצויה, במסגרתה תובע זוכה בתביעה על יסוד עילה שלא נטענה על ידו, ובאופן המכשיר הצגת גרסאות עובדתיות חלופיות.

15. ביחס לסכום של 225,000 ש"ח, נקבע כי אין פער משמעותי בין גרסת ההלוואה לבין גרסת ההתחשבות, שכן ההתחשבות האמורה נערכה לנוכח חוב של המשיבים למבקשים. משכך הוא, נקבע כי אין מדובר בפער משמעותי בין הצדדים באופן היוצר הרחבת חזית ועל כן יש להותיר את חיובם של המשיבים על כנו.

16. לאור כל זאת, קיבל בית המשפט המחוזי את ערעור המשיבים ביחס לסכום של 400,000 ש"ח וביטל את החיוב הנובע ממנו; בד-בבד, נדחה ערעור המשיבים ביחס

לסכום של 225,000 ש"ח וביחס לסכום ההוצאות שנפסקו לחובתם בבית משפט השלום. משהגיע בית המשפט המחוזי לתוצאה זו, נקבע כי כל צד יישא בהוצאותיו.

טענות הצדדים

17. לטענת המבקשים, שגה בית המשפט המחוזי בכך שביטל את חיוב המשיבים ב- 400,000 ש"ח.

18. המבקשים סומכים את ידיהם על פסק דינו של בית משפט השלום. לטענתם, המשיבים טענו בכתב ההגנה (ובכתב התביעה שכנגד) כי על בית המשפט לערוך התחשבנות כוללת בין הצדדים. לעמדת המבקשים, בית המשפט ערך התחשבנות זו כפי שביקשו המשיבים, ובסופה נמצא כי על המשיבים להשיב כספים למבקשים. בנסיבות אלו, סבורים המבקשים כי אין מדובר בהרחבת חזית, אלא בפסיקה בהתאם לעובדות ולטענות שהמשיבים העמידו להכרעת בית המשפט.

19. עוד טוענים המבקשים, בין היתר, כי משנקבע כממצא עובדתי כי אין למשיבים זכות להחזיק בכספים מושא המחלוקת, אין מקום לבטל את השבת הכספים למבקשים רק בשל מסגור משפטי שונה. המבקשים סבורים כי אין כל פסול בכך שבית המשפט מקבל גרסה שהציג הנתבע ובוחר טענת התחשבנות שהעלה הנתבע עצמו. המבקשים מוסיפים וטוענים, כי התוצאה לפיה כספם מצוי בידי המשיבים, מבלי שיש למשיבים זכות להחזיק בו, היא תוצאה שגויה אשר גורמת לעיוות דין.

20. המבקשים סבורים כי מקרה זה מעורר שאלה עקרונית מהותית באשר להגדרתה של "הרחבת חזית" המריבה: האם יש לאמץ גישה צרה, אשר בוחנת את כתב התביעה בלבד, או שמא יש לבחון את כלל טענות הצדדים (לרבות הנתבעים), הראיות שהובאו והשאלה האם נגרמה הפתעה דיונית לצד שכנגד. לעמדת המבקשים, שאלה עקרונית זו, או, למצער, עיוות הדין שנגרם להם, מצדיקים מתן רשות ערעור "בגלגול שלישי" בעניינם.

21. המשיבים, מנגד, סומכים את ידיהם על פסק דינו של בית המשפט המחוזי, וטוענים כי דינה של בקשת רשות הערעור – להידחות. לטענת המשיבים, נסיבות המקרה אינן מצדיקות מתן רשות ערעור "בגלגול שלישי", שכן הן אינן מעוררות שאלה עקרונית כלשהי, ואינן מעלות חשש לעיוות דין. המשיבים טוענים כי המבקשים העלו גרסה

עובדתית מטעמם – היא גרסת ההלוואה – אשר נדחתה לחלוטין; לפיכך, אימוץ עמדתם של המבקשים היא למעשה דרישה מהמשיבים להתמודד עם שתי גרסאות חלופיות, הן הלוואה והן התחשבנות. עוד טוענים המשיבים כי טענת ההתחשבנות שלהם התייחסה לסכום של 225,000 ש"ח בלבד, ולא לסכום של 400,000 ש"ח; כי הם התנגדו לאורך כל הדרך לשינוי גרסה מצד המבקשים מהלוואה להתחשבנות, בטענה שמדובר בהרחבת חזית; וכי משנדחתה גרסת ההלוואה, היה על בית המשפט לדחות את תביעת המבקשים.

22. ביום 29.10.2025 קבעתי כי הבקשה למתן רשות ערעור מצריכה תשובה, והורתי למשיבים להגיש את תשובתם לבקשה, אשר הוגשה ביום 30.12.2025. בהחלטתי, הורתי כי התשובה תתמקד בהגדרת חזית המריבה בלבד, דהיינו: האם חזית זו כללה את נושא ההלוואה בלבד, או שמא גם את נושא ההתחשבנות בין בעלי הדין. תשובת המשיבים התייחסה לשאלה זו בהתאם לעמדתם שפורטה לעיל.

דיון והכרעה

23. לאחר שעיינתי בכתובים שהונחו לפנינו, ולאחר ששקלתי את טענות הצדדים, סבורני כי טוב נעשה אם נדון בבקשה דנן כבערעור במסגרת סמכויותינו לפי תקנות 149(2)(ב) ו-138(א)(5) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשע"ט–2018. באשר לגוף הדברים – אציע לחבריי לקבל את הערעור, לבטל את פסק דינו של בית המשפט המחוזי ולהשיב על כנו את פסק הדין של בית משפט השלום.

24. התוצאה אליה הגיע בית המשפט המחוזי גורמת, בעיני, לעיוות דין – שכן משמעותה היא שהמשיבים מחזיקים בכספים אשר נקבע לגביהם, כממצא עובדתי ותוך התבססות על גרסתם שלהם, כי אין למשיבים זכות להחזיק בהם. לא מצאתי כל הצדקה להותיר כספים אלו בידי המשיבים. ביחס לכך, אין בידי לקבל את טענת המשיבים באשר להרחבת חזית, וזאת ממספר טעמים.

25. ראשית, הלכה היא עמנו כי התובע הוא אשר יוצר את חזית המחלוקת בכתב התביעה, אולם יצירת חזית זו אינה פעולה בלעדית וחד-צדדית, שכן כתבי הטענות הם אלה שתוחמים, בסופו של יום, את יריעת המחלוקת בין בעלי הדין – "ודוק: כתבי הטענות של שני הצדדים, ולא של התובע בלבד" (ע"א 4668/16 הר שגיא נ' בנק דיסקונט לישראל, פסקה 4 (24.6.2018)). אם כן, חזית המחלוקת הוגדרה ועוצבה על ידי שני הצדדים יחדיו, והיא כללה הן את גרסת ההתחשבנות שהציגו המשיבים, והן את גרסת

ההלוואה שהציגו המבקשים. משכך הוא, לא מצאתי לנכון לקבל את טענת המשיבים לפיה קבלת הגרסה שהם עצמם הציגו, היא בגדר הרחבת חזית אסורה. לטעמי, בעל דין מנוע מלטעון טענה מעין זו גם מכוח הכלל בדבר "השתק שיפוטי" (ראו: בג"ץ 8948/22 שיינפלד נ' הכנסת, פסקאות 18-23 לפסק דיני והאסמכתאות המובאות שם (18.1.2023)). כלל זה דורש מבעל דין לדבוק בגרסה עובדתית אחת בעת ניהול הליכים משפטיים שונים; מקל וחומר, מעת שהמשיבים בחרו להתגונן (ואף להגיש תביעה שכנגד) על יסוד גרסה עובדתית בדבר עריכת התחשבנות, עליהם לשאת בהשלכותיה של גרסה זו – אף אם היא פועלת, בסופו של דבר, כחרב פיפיות ובאה לחובתם.

26. הטעם העומד מאחורי העיקרון האוסר על הרחבת חזית הוא "למנוע מצב שבו בעל דין "יופתע" על ידי הצד שכנגד, וכן לאפשר לאותו בעל דין להיערך כראוי, עובדתית ומשפטית, להתמודדות עם הטענות המועלות כנגדו [...] הוא משקף עקרונות חשובים של ייעול הדיון וסופיות הדיון" (ראו: ע"א 7798/17 ליטה ניהול נכסים ומימון בע"מ נ' גני באר שבע בע"מ, פסקה 14 (18.4.2019)). פשיטא הוא, כי רציונל זה אינו מתקיים בענייננו-שלנו, שכן גרסת ההתחשבנות נטענה על ידי המשיבים עצמם, בפה-מלא, בכתב ההגנה ובכתב התביעה שכנגד שהגישו לבית משפט השלום. אחרי שידענו כי המשיבים תרמו את אשר תרמו להגדרתה של חזית המריבה, על-כורחנו מגיעים אנו למסקנה כי אין בפנינו הרחבת חזית אסורה.

27. יתר על כן, הפסיקה מכירה בכך שעל בית המשפט להכריע בשאלה האמתית המצויה במחלוקת בין בעלי הדין, גם במקום בו שאלה זו התגבשה מעבר לכתבי הטענות שהוגשו בתחילת ההליך. בעניין זה, יפים דבריו של הנשיא מ' שמגר בע"א 311/83 פינקלשטיין נ' פלבסקי, פ"ד לט(1) 496, 504 (1985):

"בית המשפט רשאי היה לעגן החלטתו [...] בחומר הראיות שהובא לפניו ובמחלוקת, כפי שהתגבשה לפניו למעשה. לעניין זה קובעים במקרה דנן, כאמור, לא רק הכללים בדבר שינוי החזית תוך כדי הטיעון, אולם אלו יכלו לשמש אמת מידה מכוונת ומנחה; בית המשפט צריך להכריע בשאלה שהיא באמת במחלוקת בין בעלי הדין, אך לפעמים הוא מנוע מעשות כן, מאחר שהנושא האמור אינו מוצג לפניו בכתבי הטענות ואינו מועלה גם תוך כדי הדיון, אולם אם בעלי הדין פורשים לפני בית המשפט, למעשה, את המחלוקת האמתית שהתעוררה לפנייהם, כפי שאכן אירע כאן, אין לראות את כתבי הטענות המקוריים כמעין סד, הכובל את בית המשפט והמונע פנייתו של בית המשפט אל החומר והטיעונים, אשר הובאו בפניו במסגרת ההליכים." (ההדגשות הוספו – א.ש.)

כמו-כן, אפנה לפסק דינו החשוב של השופט י' דנציגר בע"א 8854/06 קורפו נ' טורוצקין, פסקה 22 (20.3.2008), אשר קבע כלל זהה, ואשר הדריכני לסטות מחזית המריבה הפורמלית בע"א 6737/19 קוגן נ' אלטרך (15.1.2020). כפי שקבעתי באותו מקרה, אחזור ואומר, במילים פשוטות, כי "בית משפט לא יכול להעלים עין מחובות הנתבע שהוכחו בפניו באותות ובמופתים וליתן החלטה ממנה עולה כי חובות כאמור אינם קיימים." (ראו שם, פסקה 18).

דברים אלו חלים ביתר שאת בענייננו, שכן גרסת ההתחשבנות נטענה על ידי המשיבים לכל אורך ההליך, ובאופן ברור הייתה חלק מחזית המחלוקת שהגדירו הצדדים.

28. חזית המחלוקת כללה אפוא את גרסת ההתחשבנות, ועל-כן אין באימוצה של גרסה זו כדי הרחבת חזית. היות שגרסת ההתחשבנות נטענה על ידי המשיבים עצמם, ברי הוא כי לא נגרמה להם שום הפתעה ולא נפגעה יכולתם להתגונן. לפיכך, בית משפט השלום פעל כשורה כאשר בחן את טענותיהם של שני הצדדים יחדיו והכריע בשאלה האמתית המצויה במחלוקת: קרי: מה היה טיבה של העברת הכספים בפגישה מיום 17.8.2011?

29. עוד אוסיף, כי לא מצאתי ממש בטענה לפיה אימוץ גרסת ההתחשבנות יכשיר הצגת גרסאות עובדתיות חלופיות, שכן הגרסאות שהציגו בעלי הדין אינן רחוקות זו מזו. זאת ועוד: בנסיבות בהן נוצרה המחלוקת – שותפים שמנהלים יחסים עסקיים מגוונים לאורך זמן ועורכים ביניהם התחשבנות כספית – תיתכן אי-הבנה באשר לאופיין של פעולות כספיות כאלה ואחרות. חרף השוני המהותי בין הלוואה ובין התחשבנות, לא ניתן לפסול את האפשרות לפיה המבקשים הבינו כי מדובר בהלוואה, בעוד שהמשיבים סברו כי מדובר בהתחשבנות; גרסאות אלו במהותן אינן סותרות זו את זו, והפער ביניהן עשוי להיגרם כתוצאה מפרשנותו הסובייקטיבית של כל צד בזמן אמת (להבדיל אלף הבדלות מאמירת דברי שקר). משכך הוא, איני מוצא כל פסול בכך שהצדדים מסרו גרסאות עובדתיות שונות ביחס לדרך בה הם הבינו את פשרה של העברת הכספים מושא המחלוקת. בית משפט השלום ראה לנכון לאמץ את גרסת המשיבים, הגם שבסופו של יום נמצא כי ההתחשבנות, לה הם טענו, פועלת לחובתם.

30. דבר – לאור כל האמור לעיל, אציע לחבריי כי הערעור יתקבל; כי פסק דינו של בית המשפט המחוזי יבוטל; וכי המשיבים יחויבו לשלם למבקשים את הסך של

400,000 ש"ח אשר נפסק לטובת המבקשים בבית משפט השלום, בתוספת ריבית והצמדה. עוד אציע כי המשיבים יישאו בהוצאות המבקשים בערכאתנו בסך כולל של 8,000 ש"ח.

אלכס שטיין
שופט

השופטת ג' כנפי-שטייניץ:

אני מסכימה.

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

המשנה לנשיא נ' סולברג:

1. אני מסכים. אכן, כפי שציינתי חברי, "הטעם העיקרי" שניצב בבסיס איסור הרחבת החזית, הוא מניעת פגיעה "ביכולתו של הנתבע, אשר ביסס הגנתו על האמור בכתבי הטענות של התובע, להתגונן כראוי מפני התביעה שנגדו" (דנ"א 7398/09 עיריית ירושלים נ' שירותי בריאות כללית, פסקה 13 לפסק הדין של הנשיא (בדימ') א' גרוניס (14.4.2015)). על כן, החלתו מעוררת קושי ניכר, אם לא למעלה מכך, שעה שעסקינן בגרסה שהורתה בכתב הגנתו של בעל הדין שעליו נועד הכלל להגן. אדרבה: בכגון דא, בהחלט מסתבר לראות גם בגרסה המוצגת בכתב ההגנה חלק אורגני מן החזית שהתגבשה בין בעלי הדין, בבחינת "עושיין חזית מכאן ומכאן" (משנה, בבא בתרא א, ב). כך גם, בהתחשב בפסיקה שהובאה על-ידי חברי, ושלפיה יכול בית המשפט במקרים המתאימים ליתן הכרעתו בשים לב למחלוקת האמיתית שנתגלתה לפניו, אף אם זו אינה עולה במישורין מכתבי הטענות שהגישו בעלי הדין.

על דברים נכוחים אלה שהביא חברי, אבקש להוסיף עוד קמעא.

2. **כידוע**, "אם במהלך הדיון חרג אחד מבעלי הדין ממסגרת הפלוגתות שהועמדו על ידיו לדיון בכתבי הטענות והעמיד לדיון עובדה חדשה, ובעל הדין שכנגד הביע את הסכמתו לחריגה זו, בין במפורש ובין במשתמע (בכך שלא מחה על הוספת העובדה החדשה ואף התדיין עליה), יראו את הצדדים כמי שהסכימו לנהל את ההליך שלא על פי כתבי הטענות. במקרה כזה לא יוכל הנימוק של סטייה מרשימת הפלוגתות שבכתבי הטענות שיועלה בשלב מאוחר יותר, לשמש עילה לפסילת הפלוגתה החדשה" (יששכר רוזן-צבי הרפורמה בסדר הדין האזרחי: מורה נבוכים 319 (מהדורה שלישית – דיגיטלית, 7.2025)). ודוק: הסכמה כאמור "טומנת בחובה גם הסכמה לכך שאם ימצא בית המשפט כי יש לפסוק לטובת התובע באותה עילה, הוא יעניק בגינה את הסעד הנובע ממנה, גם אם סעד זה לא התבקש בכתב התביעה" (שם; כן ראו, בין רבים: ע"א 6799/02 יוזלרי נ' בנק המזרחי המאוחד בע"מ, פ"ד נח(2) 145, 151 (2004); ע"א 7798/17 ליטה ניהול נכסים ומימון בע"מ נ' גני באר שבע בע"מ, פסקה 14 (18.4.2019)). הנה כי כן, שעה שהרחבת החזית מתבצעת מעל דפי כתב הגנתו של נתבע – מתבקש לראות בכך, לכל הפחות, משום הסכמה להרחבה, מסוגה של זו שיכולה היתה 'לרפא' את מקבילתה שהיה מבקש לבצע תובע, ובכלל זאת גם לאפשר לו לקבל סעד שאותו לא תבע כבר בראשית הדרך.

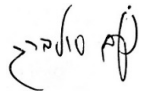
3. גם טעמים של יעילות מערכתית מטים לתוצאה זו. הלא אם יסתיים הליך פלוני בתוצאה שלפיה, מבחינה עובדתית, כספים המשתייכים לתובע 'חונים' אצל נתבע, אלא שלא ניתן להעבירם לידיו בשל גבולותיה של החזית המשפטית – התוצאה המתבקשת תהא פתיחתו של הליך נוסף. במסגרת אותו הליך, כך מסתבר, יסיט התובע את קווי החזית, ויתאימם למחוזות שבהם הילך הנתבע במסגרת ההליך הקודם; אף יתבסס על הגרסה שהעלה שם. הפועל היוצא יהיה, שההכרעה המשפטית שתקבל בסופו של דבר תהא זהה (למעט אולי במקרים חריגים מאוד), רק שהפעם יצורף לה גם סעד, אך בדרך אליה 'יזכו' כלל העוסקים במלאכה – בעלי הדין, מערכת המשפט והציבור כולו – בהליך משפטי נוסף (לא מן הנמנע שלפני מותב שיפוטי חדש), הגם שמכך ניתן ומוטב היה להימנע.

4. אף מכלל ההשתק השיפוטי, אשר מטפל במצבים שבהם מעלה בעל דין פלוני טענות סותרות בהליכים משפטיים – לא תבוא למשיבים תשועה. מבלי להתיימר למצות, בפרט מאחר שחברי מיקד את ההתדיינות בסוגיית רוחב החזית, רק אוסיף על דבריו כי

מלכתחילה עניין דוגמת ההליך דנן אינו בא בגדר "המקרה הקלאסי" להעלאת טענה כאמור: מצב שבו "בעל הדין נחל הצלחה בקבלת טענתו במשפטו הראשון" (רע"א 2401/21 ג'אעוני נ' נחלת שמעון בע"מ, פסקה 35 לחוות דעתי (1.3.2022), ושם גם הרחבה נוספת על שתי הגישות הקיימות בנושא). כך, שכן אם גרסתו של התובע היא שבכופרה על-ידי בית המשפט, ממילא אין לאותו תובע טעם לרעות בשדות טענותיו של הנתבע, ולנסות להיבנות מהן. למעשה, מפרספקטיבה זו, דווקא מצב של נתבע אשר מצליח ליהנות מדבשה של טענה, ולהדוף באמצעותה את גרסת התובע; אך בד בבד, נותר חסין מפני עוקצה – הוא שמעורר קושי, בפרט בכל הנוגע למעמד ההכרעה השיפוטית: הן זו שניתנה באותו הליך, ושאינה מובילה לתוצאה התואמת לקביעות העובדתיות; הן אלה שעשויות להינתן בהליך משפטי עתידי נוסף, כפי שתיארתי לעיל.

5. מעבר לכך, נראה כי אף תחת הגישה שאינה דורשת הצלחה מוקדמת – התוצאה אינה משתנה. הפסיקה הכירה בכך שבמצבים מסוימים, יכול בעל דין לערוך שינוי בטענותיו המשפטיות, במסגרת הליך ערעור, שעה שהערכאה הדיונית דחתה את הגרסה שהציג; זאת, מבלי לצדד דווקא בדרישת ההצלחה המוקדמת (ע"א 9984/04 חקשוורי נ' בובליל, פסקאות 12-13 (9.6.2010); ע"א 9287/07 דנוך נ' נגר, פסקה 12 (1.3.2011) (להלן: עניין דנוך); יששכר רוזן-צבי ההליך האזרחי 270-269 (2015)). אכן, קביעה זו – הגיונה בצדה. בידוע, שהתערבותה של ערכאת הערעור בקביעות עובדה שקבעה הערכאה הדיונית, על-פי התרשמותה מן הראיות שהוצגו לפניה – לא בנקל נעשית (ראו, בין רבים: ע"א 55529-01-26 רכס נ' גרינברג, פסקה 22 והאסמכתאות שם (26.3.2026)). לפיכך, יכול בעל דין לומר את האמירה הבאה: בראשית הדרך, הצגתי גרסה עובדתית מסוימת, אלא שזו נדחתה על-ידי הערכאה הדיונית, שקבעה קביעות שונות. עתה, אין בכונתי לנסות לערער על קביעות אלה – מהלך שסיכויי הצלחתו אינם מן המשופרים, כנזכר – אך רצוני לטעון כי אף בהתאם לאותן קביעות, נדרשת מסקנה משפטית שונה. על רקע זה, ובהתחשב גם בעובדה שהעמדה החלופית מבוססת בענייננו על דברי המשיבים – סבורני, כי לא צריכה היתה ערכאת הערעור להיצמד אך ורק לדברים שנשמעו מפי המבקשים בראשית הדרך (ואיני נדרש עתה לשאלה אם קביעה זו, המתייחסת להליך הערעור, צריכה להשפיע כבר על התנהלותה של הערכאה הדיונית; לגבי ההתחשבות בתמונה השלמה, ובכלל זאת גם במשמעות של אימוץ עמדת בעל הדין היריב בעקבות כלל ההשתק השיפוטי, ראו והשוו לחוות הדעת של השופט א' רובינשטיין בעניין דנוך – הליך שלו קווי דמיון בלתי מבוטלים לעניין דנן, שכן אף בו דובר בשאלת הסיווג של העברת נכס).

6. לבסוף אזכיר, על קצה המזלג, כי המצב שבו גרסת נתבע מלמדת על חיוב בו הוא חב, כאשר אותו חיוב אינו מהווה, למצער לא באופן פשוט וישיר, חלק מסוים מן התביעה שהוגשה נגדו – נדון גם במקורות המשפט העברי. הסוגיות – סבוכות, וכידוע, דברי תורה הם "כַּפְּטִישׁ יִפְצֹץ סֶלַע" (ירמיהו כג, כט; וראו גם: תלמוד בבלי, סנהדרין לד, א), כך שקיימת בנושא קשת דעות רחבה, והכללים הבסיסיים בנושא נחלקים לשלל תתי-מקרים שלכל אחד מהם דינו שלו וטעמו שלו. על כן, אסתפק באמירה כי עיון בסוגיות הרלבנטיות מלמד, כי נשמעו בהן הן עמדות הדומות לזו שהשמיעו כלל שופטי בית המשפט המחוזי; הן כאלה הקרובות לזו שבה צידד בית משפט השלום, ובהמשך גם חברי – שלקביעותיו הצטרפתי אף אני (עיינו: תלמוד בבלי, בבא קמא לה, ב – לו, א; רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ט; פסקי הרא"ש על בבא קמא, פרק שלישי, סי' טו; שולחן ערוך חושן משפט, סי' ת). כמו כן, בעוד את הכרעתי שלעיל ביקשתי לבסס בעיקר על הטעמים העקרוניים לטיפול בעניין שלפנינו, אפיק אחר לטיפול במצב שכזה – אשר מופיע גם בדברי חברי – מצוי בהגדרה מדויקת אם עסקינן בהודאת משיב אשר חופפת לחלק מסוים מן הטענות שהועלו על-ידי התובע, אם לאו; ואכן, גם דיון המתקיים במישור זה יכולים אנו למצוא במקורותינו (ראו: תלמוד בבלי, שבועות לח, ב; שם, לט, ב – מ, ב). כללו של דבר: "יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן" (משנה, סוטה ז, ז), והדיונים בנושא מפורטים ומעמיקים; "מִי בֵּעַל דְּבָרִים יִגַּשׁ אֲלֵהֶם" (שמות כד, יד).

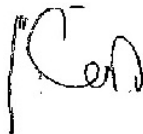
נעם סולברג
משנה לנשיא

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט א' שטיין.

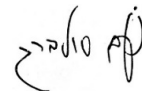
ניתן היום, י"ב אייר תשפ"ו (29 אפריל 2026).

גילה כנפי-שטייניץ
שופטת

אלכס שטיין
שופט

נעם סולברג
משנה לנשיא